

Mr. Sead BANDŽOVIĆ
Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
E-mail: sead1994@live.com

Pregledni rad/Review article

UDK/UDC: 34(497.6)"19/20" (094)

316.3:341:347.4(497.6:100)"19/20"

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2021.4.6.338>

FENOMEN FRAGILNIH DRŽAVA: BOSNA I HERCEGOVINA

Apstrakt: *Tri ključna uslova za postojanje države, prema teoriji države i prava, su geografski teritorij, stanovništvo i organizovana politička vlast na tom području. Međutim, tokom XX vijeka u pojedinim afričkim i azijskim zemljama su se usljed različitih političkih, ekonomskih te drugih faktora počeli javljati problemi u obavljanju njihovih temeljnih funkcija: osiguranja javnog reda i mira, pružanja zdravstvenih usluga, obrazovanja. Savremena nauka je za opisivanje takvih zemalja uvela termin failed states (propadajuće/fragilne države). Ovaj naučni fenomen je bio predmetom brojnih istraživanja, a međunarodne organizacije već godinama objavljuju godišnje indekse fragilnih, propalih ili neuspješnih svjetskih država. Prvi indeks takve vrste kreirala je 2005. američka neprofitna organizacija The Fund for Peace u saradnji sa časopisom Foreign Policy koji je u početku obuhvatao 76 država svijeta. Prvobitni termin propala država smatrao se politički nekorektnim, čak i kada su se njime označavale zemlje poput Južnog Sudana ili Somalije, uz opasku da je takav termin nastao u političkoj terminologiji razvijenih država koje su sve ostale zemlje na nižem razvojnem stepenu označavale propadajućim. Stoga je 2014. stvoren novi pojam fragilne države pa je u skladu sa tim postojeći indeks preimenovan u Fragile State Index – indeks fragilnosti zemalja (FSI). Ovim parametrom se na godišnjem nivou određuje stepen fragilnosti za svaku državu ponaosob cijeneći četiri temeljna indikatora: kohezijski (funkcionalnost državnog aparata), ekonomski (sveukupno ekonomsko stanje), politički (legitimitet države, dostupnost javnih usluga, poštivanje ljudskih prava i sloboda) i socijalni (demografska struktura zajednice, broj raseljenih osoba i izbjeglica, vanjske intervencije). Na osnovu vrijednosti ovih indikatora države se pozicioniraju u četiri grupe: održive, stabilne, ugrožene i alarmantne. U radu se također govori i o Bosni i Hercegovini kao potencijalno fragilnoj državi. Iako ona uživa suverenitet i političku nezavisnost, još je u Dejtonskom mirovnom sporazumu iz 1995. predviđeno snažno učee međunarodne zajednice u obavljanju njenih osnovnih državnih funkcija. Kao primjer se mogu navesti prisustva internacionalnih vojnih i policijskih snaga od prvih poslijeratnih*

godina pa do danas (EUFOR) sa posebnim akcentom na položaj Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu. Mirovnim sporazumom dat mu je status njegovog vrhovnog tumača kao i poznate bonske ovlasti koje je on u više navrata koristio za smjenu bh. političkih funkcionera i nametanje zakona (Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine, Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine) zbog nemogućnosti domaćih parlamentarnih tijela da ih samostalno donesu. Uz izuzetno komplikovanu ustavnu strukturu, funkcionisanje Bosne i Hercegovine otežava i nemogućnost postizanja dogovora političkih predstavnika o ključnim pitanjima u zemlji. Na prvom mjestu to su prijeko potrebne izmjene ustava Bosne i Hercegovine koje bi u budućnosti omogućile pripadnicima manjina (Jevrejima i Romima) biranje vlastitih predstavnika u Predsjedništvu Bosne i Hercegovine. U vezi s tim je Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) još 2009. godine u predmetu Sejdić-Finci ocijenio da nemogućnost učešća manjina u političkom odlučivanju predstavlja grubo kršenje Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Brojne međunarodne organizacije, u prvom redu Human Rights Watch, već godinama upozoravaju i na ostale probleme u zemlji: nacionalnu segregaciju djece po sistemu dvije škole pod jednim krovom, brojne napade na bošnjačke povratnike u Republici Srpskoj bez adekvatne sankcije i izuzetnu sporost u procesuiranju ratnih zločina i sporovođenja tranzicijske pravde uz pojavu sve češćeg negiranja ratnih zločina i žrtava. Iako je od okončanja rata proteklo više od 25 godina, učešće međunarodnog faktora je i dalje primjetno, a u nekim slučajevima i nužno.

Ključne riječi: *Fragilne države, Fragile State Index, Bosna i Hercegovina, ljudska prava.*

THE PHENOMENON OF FRAGILE STATES: BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *The three key conditions for the existence of a state, according to the theory of state and law, are geographical territory, population and organized political power in that area. However, during the twentieth century in some African and Asian countries, due to various political, economic and other factors, problems began to appear in performance of their basic functions: ensuring public order and peace, providing health services, education. Modern science has introduced the term failed states to describe such countries. This scientific phenomenon has been the subject of numerous researches, and international organizations have been publishing annual indices of fragile, failed or unsuccessful world states for years. The first index of its kind was created in 2005 by the American non-profit organization The Fund for Peace in cooperation with the magazine Foreign Policy, which initially included 76 countries. The original term failed state was considered politically extremely*

incorrect, even when it referred to countries like South Sudan or Somalia, noting that such a term originated in the political terminology of developed countries by which all other countries at a lower level of development were considered to be failed ones. Therefore, in 2014, a new notion of a fragile state was created, and accordingly the existing index was renamed the Fragile State Index (FSI). This parameter determines the degree of fragility for each country on an annual basis, assessing four basic indicators: cohesion (functionality of the state apparatus), economic (overall economic situation), political (legitimacy of the state, availability of public services, respect for human rights and freedoms) and social (demographic structure of the community, number of displaced persons and refugees, external interventions). Based on the values of these indicators, countries are positioned in four groups: sustainable, stable, endangered and alarming. The paper also discusses Bosnia and Herzegovina as a potentially fragile state. Although it enjoys sovereignty and political independence, the 1995 Dayton Peace Agreement still provides for the strong participation of the international community in the performance of its basic state functions. Examples include the presence of international military and police forces from the early post-war years to the present (EUFOR), with a special emphasis on the position of High Representative for Bosnia and Herzegovina. The peace agreement gave him the status of his supreme interpreter, as well as the well-known Bonn powers that he used on several occasions to remove Bosnian political officials and the imposition of laws (Criminal Code of Bosnia and Herzegovina, Law on the Court of Bosnia and Herzegovina, Law on the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina) due to the inability of domestic parliamentary bodies to pass them independently. In addition to the extremely complicated constitutional structure, the functioning of Bosnia and Herzegovina is hampered by the inability to reach an agreement between political representatives on key issues in the country. In the first place, these are much-needed changes to the constitution of Bosnia and Herzegovina that would in the future allow members of minorities (Jews and Roma) to elect their own representatives in the Presidency of Bosnia and Herzegovina. In this regard, the European Court of Human Rights (ECtHR) in 2009 in the case of Sejdić-Finci assessed that the impossibility of minority participation in political decision-making is a gross violation of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Numerous international organizations, primarily Human Rights Watch, have been warning for years about other problems in the country: national segregation of children under two schools under one roof, numerous attacks on Bosniak returnees in Republic of Srpska without adequate sanctions and extreme slowness in war crimes proceedings and the administration of transitional justice with the emergence of increasingly frequent denials of war crimes and victims. Although more than 25 years have passed since the end of the war, the participation of the international factor is still noticeable, and in some cases necessary.

Key words: *Fragile State, Fragile State Index, Bosnia and Herzegovina, human rights.*

Uvodna razmatranja

Sadržaj procesa izgradnje države u visokom stepenu je određen osnovnim vrijednostima i institucionalnim odlikama država Zapada koje se pojavljuju kao vodeći nosioci. Tri najznačajnija polja na koja se proces izgradnje države fokusira su bezbjednosno, legitimizacijsko (uspostavljanje vertikalnog legitimiteta) i institucionalno. Moguće je identifikovati ključne karakteristike koje pojam izgradnje države određuju kao proces izgradnje i jačanja institucionalnih kapaciteta države, u skladu sa liberalno-demokratskim modelom uređenja, iniciranim od strane vanjskih aktera, u čijem sprovođenju dominiraju administrativni i tehnički aspekti. Osnovni činioci procesa su: slabe države (neuspješne, propadajuće, propale), akteri koji ga vrše (međunarodna zajednica, države i međunarodne organizacije) vođeni specifičnim motivima, interesima i ciljevima, sadržaj (agenda) i ciljevi procesa, strategije i taktike operacionalizacije i postignut krajnji ishod.¹ „Propala država” je vrlo kompleksan i politološki dobro definiran pojam. O tome je napisano mnoštvo naučnih radova. Međunarodne organizacije i institucije već dugo objavljuju godišnje indekse propalih, neuspješnih ili fragilnih država u svijetu. Indeks propalih država prvi je put 2005. objavio časopis *Foreign Policy*. Izrađen je u saradnji s američkom nevladinom i neprofitnom istraživačkom organizacijom *The Fund for Peace* – a obuhvaćao je tada 76 država. Kako se izraz “propala država” smatrao politički nekorektnim, čak i kada se primjenjivao na Južni Sudan ili Somaliju – tvrdilo se da je nastao iz perspektive bogatih zapadnih država koje sve siromašne države proglašavaju propalima – 2014. zamijenjen je pojmom *fragilna država*. Suština je ostala jednaka, samo što je u diskurzivno vrlo osjetljivome i praktično vrlo neosjetljivom svijetu pristojnije govoriti o krhkim nego o propalim državama.²

¹ "Slabe" države, sa izuzetno nestabilnom unutrašnjom političkom dinamikom i institucionalnom strukturom, čine potencijalni izvoro novih sukoba. Pored termina „slaba država” često se koriste i termini nefunkcionalna, propadajuća, neuspješna i propala država. Prvi nivo čine nefunkcionalne države sa izraženom društvenom i institucionalnom nestabilnošću, koja u određenim okolnostima može da proizvede propadajuću ili neuspješnu državu (visok konfliktni potencijal), dok u najteže slučajeve spadaju tzv. propale države u kojima se ne nazire mogućnost uspostave centralnog autoriteta i zadovoljavajućeg stepena saglasnosti o osnovnim izvorima i elementima političkog poretka – vidi: Vuk Lazić, *Ograničenja primene koncepta izgradnje države: slučaj Bosne i Hercegovine, Međunarodni problemi*, br. 2, Beograd 2018, 183. (dalje: V. Lazić, *Ograničenja primene koncepta izgradnje države*).

² Deset najneuspješnijih i egzistencijalno najugroženijih država su, prema indeksa istraživačke organizacije *The Fund for Peace* za 2017, a objavljenom 2018. godine, Južni Sudan, Somalija, Jemen, Sirija, Srednjoafrička Republika, DR Kongo, Sudan, Čad, Afganistan i Zimbabve. Bosna i Hercegovina se, na toj ljestvici od 178 država, koje su poredane od najugroženijih do najstabilnijih, nalazi na 95 mjestu – vidi: Mirjana Kasapović, *Ako je Hrvatska propala država, trebamo li se svi iseliti? Na ljestvici 178 država, od najugroženijih do najstabilnijih, stojimo vrlo dobro*,

Da bi država mogla neometano funkcionisati moraju biti kumulativno ispunjeni sljedeći uvjeti: postojanje teritorija, stanovništva i organizovane političke vlasti koja može obavljati svoje temeljne funkcije. Međutim, tokom XX vijeka u pojedinim državama se, usljed dugogodišnjih etničkih sukoba, napetosti ili ratova, pojavio problem slabljenja centralne političke vlasti na način da je onemogućeno ispunjenje njenih najbitnijih obaveza: obezbjeđenja unutrašnje sigurnosti, obrazovanja, zdravstvenih usluga, funkcionisanja državnih službi itd. Savremena nauka je stoga za ovakve zemlje uvela termin *failed states* (propale države). Za određivanje stepena narušenosti unutrašnje kohezije jedne državne zajednice najbolji pokazatelj predstavljaju parametri Fragile State Indexa (FSI) koji kombinacijom više različitih kriterija (političkih, ekonomskih i socijalnih) ukazuju na probleme unutar određene zemlje koji bi u bližoj i daljoj budućnosti mogli ugroziti njen dalji opstanak. U ovom radu će biti više riječi o samom konceptu propalih država, pojedinim primjerima, ali i trenutačnom stanju u kojem se Bosna i Hercegovina nalazi u kontekstu spomenute problematike.

Koncept propalih država

Kada se govori o propadajućoj državi podrazumijeva se da ona ne može obavljati svoja dva osnovna zadatka: sporovoditi vlast u punom kapacitetu nad svojim stanovništvom na svojoj teritoriji te efikasno štiti svoje državne granice. U ovakvim slučajevima državna vlast nije u stanju svojim građanima obezbijediti sve one usluge koje im pripadaju (obrazovanje, zdravstvena zaštita, snabdijevanje osnovnim potrepštinama), već je obim njihove dostupnosti sveden na minimum. Sa druge strane građani smatraju da je aktuelna vlast izgubila svoj legitimitet kod naroda, a na vanjskom planu vladajuće strukture često gube svoj kredibilitet i legitimitet. Od tri grane vlasti: zakonodavne, izvršne i sudske, sa najviše problema se suočava izvršna, dok legislativni organi, oružane i policijske snage skoro da i ne funkcionišu. Ovakvo stanje može biti izazvano djelovanjem niza faktora: dugotrajnim političkim krizama, odsustvom lične i imovinske sigurnosti, građanskim ratovima, slučajevima međusobne nacionalne ili etničke netrpeljivosti, kršenjima ljudskih prava i sloboda, zločinima, raširenom korupcijom u društvu ili autoritarnog oblika vladavine. Posljednju kariku u ovom procesu predstavlja potpuna propast jedne države na način da ona prestaje postojati kao društveno – politička cjelina i istovremeno gubi međunarodnopravni subjektivitet.

U savremenom svijetu mali je broj zemalja koje su doživjele ovako rigorozno društveno i političko iskustvo, ali je u regijama Bliskog istoka, Azije, Afrike zabilježen velik broj pojedinačnih slučajeva sa većim ili manjim stepenom

[https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/ako-je-hrvatska-propala-drzava-trebamo-li-se-svi-iseliti-na-ljestvici-178-drzava-od-najugrozenijih-do-najstabilnijih-stojimo-vrlo-dobro/7830813/\(pristupljeno 28.05.2021\).](https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/ako-je-hrvatska-propala-drzava-trebamo-li-se-svi-iseliti-na-ljestvici-178-drzava-od-najugrozenijih-do-najstabilnijih-stojimo-vrlo-dobro/7830813/(pristupljeno 28.05.2021).)

slabosti u svom funkcionisanju.³ Ovim fenomenom šira društvena javnost, kao i međunarodna zajednica, počela se baviti nedugo po okončanju hladnoratovskih napetosti zbog povećanog broja državnih subjekata čije političke strukture jednostavno nisu mogle osigurati neometano funkcionisanje državnog aparata, unutrašnju koheziju, mir i stabilnost. Primjeri su brojni: od Sijera Leonea, Haitija, Somalije, nekih bivših jugoslavenskih republika 90-ih godina XX vijeka, Konga i Ruande. Njihovi unutrašnji sukobi i nestabilnosti često su se održavale na globalnu sigurnost. Stoga se velik broj internacionalnih vladinih i nevladinih subjekata (Ujedinjene nacije, Crveni krst, Unicef, Unesco) angažovao i aktivno uključio u rješavanje humanitarnih, političkih i drugih problema u konfliktnim područjima s ciljem stvaranja stabilnih država i preveniranja eskalacije sukoba u širim razmjerama.⁴

U pogledu stepena slabosti mogu se uočiti četiri različite klasifikacijske kategorije. U prvoj kategoriji država je izgubila sposobnost održavanja unutrašnje sigurnosti, mira i javnog poretka koji mogu biti ugroženi ili narušeni od različitih grupa: terorista, kriminalnih skupina, ili drugih država. U ovakvim situacijama temeljne državne funkcije obavljaju međunarodne organizacije (političke ili humanitarne) kao i tradicionalni nosioci političkog autoriteta na jednom području (npr. plemenske starješine). Tipičan primjer ovakve države je Somalija. U drugoj situaciji država ima kapaciteta da se brani od vanjskih faktora ali na unutrašnjem planu nije sposobna prevenirati sukobe. Kao klasičan primjer se može navesti Etiopija za vrijeme vladavine Mengistua Haile Mariame.⁵ U trećem slučaju državni aparat je onemogućen djelovati na vanjskom sigurnosnom planu ali unutar svojih granica održava javnu sigurnost i stabilnost poretka. U ovakvim situacijama postojeći vojno-policijski kapaciteti se koriste u svrhu suzbijanja bilo kakvih oblika građanske neposlušnosti protiv vladajućih slojeva, dok je vlast u zemlji više usmjerena na unutrašnje sigurnosne prijetnje po svoj opstanak nego vanjske. Tako je u Haitiju za vrijeme vladavine dinastije Duvalier (1957-1986) koja je, u strahu od mogućeg vojnog državnog udara, raspustila vojsku i formirala posebne paramilitarne strukture: Tontons Macoutes koji su

³ Failed state, <https://www.britannica.com/topic/failed-state> (preuzeto 23.05.2021).

⁴ Brooks R. Ehrenreich, Failed States, or the State as Failure, *The University of Chicago Law Review*, volume 72, br. 4, 2005, 1159-1196.

⁵ Mengistu Haile Marimama je bio predsjednik Etiopije od 1974. do 1991. godine. Učestvovao je u ukidanju monarhije i formiranju republike po uzoru na tadašnje komunističke države. Za vrijeme njegove vladavine pokrenuta je „kampanja crvenog terora“ protiv političkih oponenta, a kasnije i somalijske manjine Ogaden. Tokom 1984. osnovao je Radničku partiju Etiopije, izradio nacrt etiopskog ustava usvojenog 1987. kao i donošenju novog izbornog zakona 1987. godine. Tokom njegovog mandata Etiopiju su potresale pobune u regijama Eritreje i Tigraja, velika suša, humanitarna katastrofa i uništena poljoprivreda zemlje. Mengistu je 1991. podnio ostavku i pobjegao u Zimbabve. Etiopska vlada je bezuspješno zahtijevala njegovo izručenje, a 2006. Mengistu je u odsustvu osuđen zbog genocida na doživotnu, a dvije godine kasnije i na smrtnu kaznu – vidi: <https://www.britannica.com/biography/Mengistu-Haile-Mariam>.

predstavljali nosioce represije i državnog terora.⁶ U četvrtoj grupi se nalaze one zemlje koje ne mogu osigurati unutrašnju i vanjsku sigurnost, ali takav nedostatak je privremenog karaktera. Ovakve države na određenim dijelovima svog teritorija često ne mogu obnašati vlast ili je ona prisutna u simboličnoj, najmanjoj mogućoj mjeri. To se može najbolje uočiti u Sudanu čija se centralna vlast u Kartumu dugo vremena suočavala sa nemogućnošću sprovođenja vlasti u južnim i zapadnim dijelovima zemlje.⁷ Napetosti između muslimanskog sjevera i katoličkog juga često su bile motiv za međusobne sukobe koji su kulminirali stvaranjem pokreta za nezavisnost Južnog Sudana. Nezavisnost je, nakon referenduma sprovedenog u januaru 2011, zvanično proglašena 9. jula te godine.⁸

Fragile State Index (FSI)

U modernoj teoriji se prilikom raspravljanja o tome da li se za neku državu može reći da li je propadajuća ili nije potrebno je sagledati ukupne političke, ekonomske i socijalne faktore koji determinišu njeno stanje. Njihov uticaj na političke i društvene tokove se korištenjem različitih računskih i drugih metoda izražava kroz određene iznose na osnovu čega se može stvoriti jedna sveobuhvatna slika o jednoj zajednici. Takvih metodoloških pristupa je mnogo, a najzastupljeniji je *Fragile State Index* (FSI). FSI je nastao kao produkt višegodišnjeg djelovanja nevladine organizacije *Fund for Peace* osnovane 1957. godine. Njeni osnivači, Randolph Compton i Dorothy Danforth, svoj rad primarno su usmjerili ka prevazilaženju napetosti u tadašnjim međunarodnim odnosima opterećenim hladnoratovskim sukobom, blokovskim podjelama, kao i smanjenju upotrebe nuklearnog naoružanja i mirnom načinu rješavanja sporova. Slom komunizma 90-ih godina prošlog vijeka proširio je djelokrug rada ove organizacije na oblasti zahvaćene oružanim sukobima, te državama koje se suočavaju sa političkim, ekonomskim, socijalnim ili drugim problemima u razvoju. U tom kontekstu se posebna pažnja posvećuje stepenu njihove ugroženosti i pojedinačnoj analizi stanja ljudskih prava. Tim povodom *Fund for Peace* je stvorio poseban instrumentarij sačinjen od ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih pokazatelja čijim zbirom se stvara jedinstvena cifra izražena kroz stepen "krhkosti" tj. nestabilnosti države. Riječ je o *Fragile State Indexu* koji se na osnovu konstantnog monitoringa računa na godišnjem nivou za svaku državu ponaosob. Na kraju godine sačinjava se specijalni izvještaj o ukupno 178 zemalja svijeta gdje se, u komparaciji sa podacima iz prethodnih kalendarskih

⁶ Tontons Macoutes (u prevodu: zlodusi) su bili paramilitarne snage predsjednika François Duvaliera formirane 1957. sa zadatkom borbe protiv političkih neistomišljenika – vidi: <https://www.britannica.com/biography/Francois-Duvalier#ref257066> (pristupljeno 27.05.2021).

⁷ Germain J. Gross, Failed States in Theoretical, Historical and Policy Perspectives, u: Haupt – Geinz G (eds). *Control of violence: Historical and international perspectives on violence in modern societies*, Springer Science, 2011, 535-561.

⁸ *South Sudan*, <https://www.britannica.com/place/South-Sudan> (preuzeto 25.05.2021).

godina, može zaključiti da li je neka zajednica na putu da postane propadajuća ili ne. U nekim situacijama se bilježe pozitivni trendovi, dok u ostalim, najviše prisutnim, primjetno je konstatno pogoršanje stanja.⁹

FSI se računa na osnovu posebne metodologije koju je fondacija *Fund for Peace* sačinila prije skoro 25 godina. Ona se temelji na četiri grupe indikatora. U prvoj, kohezijski se odnose na unutrašnju sigurnost države. Tu se prvenstveno posmatra način korištenja aparata državne prisile. Razmatra se stepen kriminala, zastupljenosti raznih oblika krivičnih djela, postojanja terorističkih grupa. Analizira se stanje policijskih i vojnih struktura, nivo državne kontrole nad njima, da li se oni koriste u svrhe obračuna sa političkim i drugim neistomišljenicima i sl. Posebna se pažnja posvećuje postojanju vandržavnih sigurnosnih struktura u vidu privatnih snaga, milicija i drugih oblika policijskog oganziranja. Mimo navedenog, u okviru prve kategorije faktora se u obzir uzima i moguća frakcionarnost vladajućih elita. Naime, riječ je o stepenu moguće podijeljenosti vladajućih struktura i državnih institucija po etničkim, nacionalnim, vjerskim i drugim osnovama kao i sukoba koji po tom osnovu mogu proizaći.¹⁰ Može se desiti da je unutar pojedinačne zajednice izraženo snažno nacionalno jedinstvo i nedjeljivost, ali isto tako društvo može biti iznimno etnički ili vjerski polarizovano sa čestim oblicima netrepeljivosti pa i separatističkih težnji. U uvjetima pluralnog društva posebna pozornost se poklanja obimu zastupljenosti različitih grupa u zakonodavnim, sudskim i izvršnim tijelima te oblicima njihovog učešća u donošenju političkih odluka.

Drugi dio FSI kriterija se odnosi na ekonomsko stanje države gdje se posmatraju tri ključne komponente: stepen ekonomskog razvoja (pad ili rast), nivo razvoja pojedinačnih dijelova državnog teritorija i prisutnost problema *brain drain* („odliva mozgov“) i *human flight* tj. da li stanovništvo, po sticanju potrebnih obrazovnih i drugih kompetencija, lako ili teže dolazi do željenog

⁹ Do nalaza koje su države fragilne i egzistencijalno ugrožene, a koje su održive i stabilne, dolazi se prikupljanjem miliona podataka o političkom i društvenom stanju u pojedinim zemljama svake godine, koji se potom obrađuju kvantitativnim i kvalitativnim metodama društvenih nauka i podvrgavaju vrednovanju neovisnih međunarodnih stručnjaka. Indeks fragilnosti ili propalosti utvrđuje se na osnovu kohezijskih, ekonomskih, političkih i socijalnih indikatora. Više od stotinu podindikatora konstruiraju tri glavna pokazatelja u svakoj od tih četiriju skupina. Kohezijski indeks mjeri se funkcionalnošću sigurnosnog aparata, stepenom frakcioniranja elita i nepravdama kojima su izložene pojedine društvene skupine. Ekonomski indeks izračunava se na temelju općeg ekonomskog stanja, stepena ekonomske nejednakosti te bijega ljudi i odljeva mozgov. Politički indeks čine legitimnost države, dostupnost javnih usluga te poštovanje ljudskih prava i vladavina prava. Naposlijetku, socijalni indeks obuhvaća stepen demografskog pritiska, broj izbjeglica i interno raseljenih osoba te izvanjske intervencije. Na osnovi vrijednosti tih indeksa, države su svrstane u održive, stabilne, ugrožene i alarmantne. Alarmantno stanje drugi je naziv za propale ili, u najmanju ruku, propadajuće države – vidi: Mirjana Kasipović, *Ako je Hrvatska propala država, trebamo li se svi iseliti: Na ljestvici 178 država, od najugroženijih do najstabilnijih, stojimo vrlo dobro*, <https://www.jutarnji.hr/globus/Globus-politika/ako-je-hrvatska-propala-drzava-trebamo-li-se-svi-iseliti-na-ljestvici-178-drzava-od-najugrozenijih-do-najstabilnijih-stojimo-vrlo-dobro/7830813/> (pristupljeno 28.05.2021).

¹⁰ *Indicators*, <https://fragilestatesindex.org/indicators/c2/> (pristupljeno 25.05.2021).

radnog mjesta ili je prisiljeno napustiti svoju domovinu u potrazi za boljom egzistencijom. U ocjeni cjelokupne situacije nužno je sagledati ekonomsko-političke mjere u polju rješavanja spomenute problematike. Stoga se posmatraju visina inflacije u zemlji, iznos kamatne stope, produktivnost, GDP, investitorska klima, mišljenje ekonomske struke o postojećem stanju, nezaposlenost i drugi parametri.

Možda najvažniju grupu parametara kod izračunavanja FSI predstavljaju politički: legitimitet državne vlasti, javne usluge, stanje ljudskih prava i vladavina prava. Politički indikatori ukazuju na odnose vlasti i njenih građana. Taj odnos može biti obilježen punim povjerenjem građana u vlast sa jedne, a njene potpune otvorenosti i transparentnosti sa druge strane, dok su u praksi prisutni slučajevi iskazivanja nezadovoljstava stanjem u zemlji što često dovodi do izbijanja protesta pa čak i nasilnih okršaja. Stepenn povjerenja može se iskazivati i kroz interes građana za učešćem u političkom životu zajednice. To se najbolje može vidjeti kroz procenat učešća građana na izborima: može se kretati od niske stope izlaznosti (bojkotiranje) ili izuzetno visokog odziva na iste.¹¹ Blagostanje građana može se pratiti i obimom dostupnih usluga i javnih dobara. Među relevantnim pitanjima svakako se nameće i stanje postojeće infrastrukture u zemlji (školstvo, saobraćajne komunikacije, socijalne usluge za ugrožena lica, snabdijevanje osnovnim životnim namirnicama) i kroz modalitete zaštite i primjene nacionalno i međunarodno zagarantovanih ljudskih prava. Vladavina prava, nezavisnost sudstva, sloboda mišljenja, vjeroispovijesti i kretanja u tom smislu predstavljaju osnove savremenog demokratskog društva koje nije u jednakom obimu prisutno u svim dijelovima svijeta.¹²

U posljednju, četvrtu grupu FSI indikatora spadaju socijalni: demografski pritisak, izbjeglice i interno raseljena lica, te postojanje stranog faktora u odvijanju političkih i drugih tokova u zemlji. Na kvalitet života najviše utiče stanovništvo i to manjim ili većim stepenom prirodnog priraštaja. Kod manjeg je prisutno odsustvo mlađeg sloja stanovništva, povećanja broja starijih osoba, dok se pod povišene stope posmatra uticaj populacije na širu društvenu okolinu, tačnije da li oni svojim prisustvom narušavaju ekološko stanje okoliša ili ne, te u kojem obimu je država kadra da odgovori na sve potrebe svojih građana. Demografsku sliku dodatno mogu usložnjavati ratni sukobi unutar ili van države što dovodi do pojave izbjeglica ili interno raseljenih osoba. FSI ovdje mjeri uspješnost države u rješavanju ove problematike. U ovim poslovima, ali i mnogim drugim, vlast često nije u mogućnosti da ih obavlja na propisani način. Stoga je prisiljena obratiti se za finansijsku, političku i drugu pomoć međunarodnim tijelima i organizacijama, a što je jedan od segmenata ove analize.¹³ Kada se svi prethodno spomenuti parametri kombinuju i izračunaju,

¹¹ *State Legitimacy*, <https://fragilestatesindex.org/indicators/p1/> (preuzeto 25.06.2021).

¹² *Human Rights and Rule of Law*, <https://fragilestatesindex.org/indicators/p3/> (preuzeto 25.06.2021).

¹³ *External Intervention*, <https://fragilestatesindex.org/indicators/x1/> (preuzeto 23.06.2021).

dobije se jedinstvena cifra u rasponu od 1 do 120. Što je vrijednost FSI-ja viša samim tim se povećava stepen nestabilnosti države.

Primjeri propadajućih država

Jemen

Na prvom mjestu liste propadajućih država za 2021. se nalazi Arapska Republika Jemen. Nakon tridesetogodišnje vladavine predsjednika Ali Abdullaha Saleha 2011. mandat je preuzeo Abdrabbuh Mansur Hadi. Novi predsjednik se suočio sa mnoštvom problema u zemlji: korupcijom, siromaštvom i sektaškom podjelom zemlje između šita i sunita. Šitski Houthi pokret je tokom 2015. zauzeo jemensku prijestolnicu Saanu i okolna mjesta. Usljed pobune predsjednik Hadi je bio prisiljen otići u egzil. Stanje se dodatno pogoršalo iste godine kada je vojna koalicija, koju su činile Saudijska Arabija, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države, započela sa koordiniranim zračnim napadima na Houthi pobunjenike sa ciljem vraćanja vlasti u ruke Mansura Hadija. Unutar šitskih milicija postoje, s druge strane, pobornici ideje izdvajanja juga zemlje u nezavisnu južnojemensku državu dok se ostatak tome protivi. Sukobi su izazvali humanitarnu krizu velikih razmjera. Prema podacima Ujedinjenih nacija skoro 8,4 miliona ljudi pati od pothranjenosti, dok 22 miliona nemaju pristup medicinskim uslugama i prijeko potrebnim lijekovima. Situaciju su dodatno pogoršale ratne eskalacije sredinom 2018. napadom saudijske koalicije na jemenski priobalni grad Hudejdu, posljednje uporište pobunjenika i istovremeno važnu luku za distribuciju humanitarne pomoći, pa se stoga predviđa da će broj žrtava građanskog rata u ovoj zemlji biti veoma velik.¹⁴

Somalija

Po završetku britanske i italijanske kolonijalne uprave na području istočne Afrike uspostavljena je 1960. Republika Somalija. Poseban problem ove novonastale države je bila činjenica da se veći dio njenog stanovništva nalazio izvan somalskog teritorija u susjednoj Etiopiji, Džibutiju i Keniji (regija Ogadena). Vojnim udarom 1969. vlast je preuzeo predsjednik Mohamed Siad Bare koji je vladao do 1991, kada ga zbacuje vojska. Od tada u zemlji vlada konstantan haos bez organizovane centralne vlasti. Somalija je postala utočište brojnim terorističkim organizacijama, tačnije Al Shababu – ogranku islamske militantne skupine Al Qaida koji je od 2011. držao kontrolu nad većim dijelom zemlje, uključujući i prijestolnicu Mogadišu. Država je podijeljena na manje plemenske teritorije sa odvojenim policijskim i vojnim aparatom. Došlo je i do

¹⁴ *Yemen Conflict explained in 400 words*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44466574> (pristupljeno 25.06.2021).

izdvajanja pojedinih dijelova somalijskog teritorija u zasebne države pa je 1991. proglašen Somaliland, a 1998. Puntaland. Stalne suše, glad i uskraćen pristup pitkoj vodi nerijetko su dovodili do izbijanja humanitarnih katastrofa u kojima je, prema dosadašnjim procjenama, umrlo oko 200.000 ljudi. Nedostatak jedinstvenog sigurnosnog aparata u zemlji odrazio se i u širim tokovima pa je u posljednjih nekoliko godina zabilježeno više napada somalijskih gusara na putničke i teretne brodove u Adenskom zalivu, jednom od najprometnijih morskih ruta. Određeni pomaci u konsolidaciji političke vlasti ostvareni su formiranjem jedinstvene federalne vlasti, kao i izgradnjom somalijskih policijskih i vojnih struktura uz podršku Republike Turske. Međutim, nova vlast se i danas suočava sa nizom problema: ratom razorenim infratstrukturuom, djelovanjem terorističkih grupa i nemogućnošću sprovođenja vlasti na cjelokupnoj teritoriji.¹⁵

Venecuela

Historija Venecuele počinje sredinom XVI vijeka, tačnije 1522. kada postaje španska kolonija. Pokret za nezavisnost se javio početkom XIX vijeka, a prvi korak ka uspostavi samostalne države napravljen je proglašenjem nezavisne venecuelanske države od Velike Kolumbije 1811. koja je u punom kapacitetu osigurana 1830. godine. Političku historiju ove zemlje obilježili su nedemokratski režimi *caudillosa* (vojnih starješina) i nagle promjene vlasti što je trajalo sve do sredine XX vijeka. Od 1958. zemljom su upravljale pretežno demokratski orijentisane političke partije, a sporedni događaji poput ekonomske krize 1990-ih, dva vojna udara te opoziv predsjednika Carlosa Andrésa Péreza zbog zloupotrebe javnih sredstava 1993. doveli su do gubitka povjerenja građana u postojeće demokratske strukture. Na izborima održanima 1998. za predsjednika je odabran Hugo Chávez, začetnik bolivarske revolucije, za vrijeme čijeg mandata je 1999. donešen novi ustav. Nakon Chavezove smrti 2013. održani su novi predsjednički izbori, a pobjedu je odnio Nicolas Maduro sa svega 1,6% više glasova od ostalih kandidata. Tokom prvog Madurovog mandata Venecuela je skliznula u veliku ekonomsku krizu zbog poremećaja na svjetskom tržištu nafte, naglo je porasla stopa inflacije u zemlji, a stanovništvo se suočilo sa nedostatkom hrane i lijekova, zbog čega je stotine hiljada ljudi izbjeglo u susjednu Kolumbiju i Ekvador. Situacija se dodatno komplikuje 2018. Madurovom ponovnom pobjedom na izborima koje su bojkotovale skoro sve opozicione partije, a isti su ocijenjeni kao neobjektivni i namješteni. U aprilu iste godine predsjedavajući venecuelanskog parlamenta Juan Guaido se uz podršku određenih vojnih struktura proglasio predsjednikom Venecuele sa namjerom da od Madura, postojećeg nosioca ove funkcije, preuzme sve njegove ovlasti, što je do sada priznalo skoro 50 država svijeta. Društvo je duboko podijeljeno između pristalica Madurovog režima i Guaida, na brojnim protestima u glavnom gradu Caracasu

¹⁵ *Fragile State Index Annual Report*, Fund for Peace, 2019, 23.

često je dolazilo do sukoba demonstranata sa policijom i vojskom. Maduro je, zbog svog autoritarnog stila vladavine, naišao na osude brojnih svjetskih zvaničnika, ponajviše zemalja članica Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država koje su Venecueli uveli niz sankcija. Dio venecuelanske vojske je 23. januara 2019. u pokušaju vojnog udara nastojao smijeniti postojeće političke strukture. S obzirom na trenutačno stanje u državi prognoze ukazuju na dalje moguće unutrašnje političke pa i oružane sukobe zbog čega je Venecuela uvrštena među prvih pet propadajućih država.¹⁶

Južni Sudan

Nakon što je 2013. predsjednik Južnog Sudana Salva Kiir optužio svog bivšeg potpredsjednika Rieka Machara za pokušaj vojnog udara, došlo je do sukoba između njihovih pristalica, zauzimanja pojedinih gradova i stradanja na hiljada civila, dok je velik broj lica izbjegao u okolne države. Sukob se prenio i u 2014. tokom koje su više puta kršena ranije sklopljena primirja, a sa terena su dolazile vijesti o stradanju civilnog stanovništva, među kojima se posebno izdvaja napad Macharovih snaga na grad Bentiu sa velikim brojem žrtava. Iste godine započeti su mirovni pregovori u Adis Abebi. Riek Machar se u aprilu 2016. vratio u glavni grad Džubu i položio zakletvu za potpredsjednika tadašnje jedinstvene vlade, ali je svrgnut sa vlasti u julu iste godine što je dovelo do nastavka građanskog rata. Na teren su upućene japanske mirovne snage. Komisija UN-a za ljudska prava je optužila Kiirovu vladu za etničko čišćenje u pojedinim dijelovima zemlje. Stanje je u februaru 2017. dodatno pogoršalo izbijanje gladi, a broj izbjeglih osoba u susjednoj Ugandi je iznosio više od milion lica. Mirovni pregovori su započeti u maju iste godine proglašavanjem prekida vatre od strane predsjednika Kiira, a u augustu 2018. potpisan je mirovni sporazum Kiir-Machar sa ostalim opozicionim snagama u Južnom Sudanu. Njime je predviđen povratak Machara na vlast kao jednog od pet potpredsjednika.¹⁷ Prema procjenama Ujedinjenih nacija, skoro ½ stanovništva je potrebna humanitarna pomoć, velik broj preživjelih žrtava građanskog rata nema adekvatnu medicinsku njegu i podršku. Zabilježena su masovna kršenja ljudskih prava, slučajeva silovanja, ubistava i trgovine djecom a sudbina stotine nestalih lica je i dalje nepoznata.¹⁸

¹⁶ *Venezuela crisis: How the political situation escalated*, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877> (preuzeto 26.06.2021).

¹⁷ *South Sudan profile – Timeline*, <https://www.bbc.com/news/world-africa-14019202> (preuzeto 16.07.2021).

¹⁸ *South Sudan: A 'Fragile' Country Ravaged by Famine and War*, <https://www.foreignpolicyjournal.com/2018/03/21/south-sudan-a-fragile-country-ravaged-by-famine-and-war/> (preuzeto 16.07.2021).

Bosna i Hercegovina – fragilna država?

Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma (u nastavku: Sporazum) u Daytonu 1995. okončan je krvavi četverogodišnji rat u Bosni i Hercegovini. Ovaj sporazum predstavlja najvažniji pravni osnov i nezaobilazan okvir za unutrašnje uređenje ove države. Zbog toga proces izgradnje države u Bosni i Hercegovini nije moguće valjano tumačiti bez uzimanja u obzir konstitutivnih elemenata Sporazuma.¹⁹ Uspostavljeno je složeno ustavno uređenje sačinjeno od dva entiteta, deset kantona a kasnije i Brčko distrikta. Stvorena je snažno decentralizirana država, sa izuzetno kompleksnim procedurama donošenja političkih odluka pri čemu predstavnici konstitutivnih naroda Bosni i Hercegovini, Bošnjaci, Srbi i Hrvati, mogu iskoristiti pravo ulaganja veta ukoliko smatraju da je neka odluka štetna po njihove interese. Naprijed iznesene činjenice nužno sa sobom povlače pitanje da li se Bosna i Hercegovina, sa svojim dejtonskim ustavnim sistemom, može smatrati kao država koja nije u stanju ostvariti svoje temeljne političke i druge funkcije. Ukoliko bi se posmatrale tri temeljne pretpostavke postojanja savremene države: stanovništvo, teritorij i zaokružena politička vlast, onda se na postavljeno pitanje može odgovoriti negativno. Tokom rata 1992-1995. pa i nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je imala svoje zasebne policijske i vojne organe, legitimnu i ustavnu vladu sa kapacitetom predstavljanja države u međunarodnopravnim okvirima.

Drugo pitanje koje se nameće jeste ono koje se odnosi na prirodu Bosne i Hercegovine kao protektorata međunarodne zajednice. U teoriji međunarodnog prava protektorat predstavlja poseban odnos protektirane države prema drugoj zemlji protektoru utemeljen na odnosima međusobne zaštite ali i kontrole poslova protektirane države. Kada je riječ o Bosni i Hercegovini, polazni osnov za analizu njenog ustavnog uređenja i njegove same prirode je Dejtonski sporazum na osnovu kojeg se može zaključiti da je njegov primarni cilj stvaranje jednog novog ustavnog sistema radi osiguranja mira i stabilnosti. O protektoratu u ovom konkretnom slučaju ne može biti govora budući da nije precizirano koje bi to tijelo ili država imalo ulogu protektora.²⁰

Uprkos navedenom, obilježje savremenog bosanskohercegovačkog ustavnog sistema je prisustvo međunarodne zajednice koja je, na različite načine, institucionalizirana u njeno političko tijelo. Tako je Aneksima 1A i 1B Sporazuma predviđeno u prvim postratnim godinama učešće NATO snaga u obezbjeđenju unutrašnje sigurnosti uz zagarantovani imunitet od domaćih pravosudnih i drugih organa. Prvobitne entitetske oružane snage su se, pod

¹⁹ Pred izborom između suvereniteta (demokratije) i stabilnosti, kreatori Sporazuma opredijelili su se za stabilnost po cijenu privremene suspenzije demokratije. Sporazum ipak sadrži korpus konsocijativnih mehanizama koji su značajno doprinijeli njegovoj stabilnosti – vidi: V. Lazić *Ograničenja primene koncepta izgradnje države*, 187-188.

²⁰ E. Šarčević, *Ustav iz nužde – konsolidacija ustavnog prava Bosne i Hercegovine*, Rabić, Sarajevo 2010, 329-333.

patronatom NATO saveza, reformisale u jedinstvene Oružane snage Bosne i Hercegovine 2005. godine. U domenu civilne vlasti međunarodno prisustvo je oličeno u poziciji Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (OHR) čija su se ovlaštenja mijenjala u zavisnosti od realne situacije i odluka Savjeta za primjenu mira. Visoki predstavnik je dobio jasno naznačena ovlaštenja manifestovana kroz nadgledanje sprovođenja mira, intenzivne kontakte s predstavnicima domaće vlasti, koordiniranje aktivnosti civilnih organizacija, olakšavanje saradnje i prevazilaženje teškoća svojim angažmanom, učestvovanje na sastancima donatora, osnivanje raznih tijela i komisija, saradnja s vojnim predstavnicima. OHR je također vrhovni tumač kako Ustava Bosne i Hercegovine, tako i cjelokupnog Sporazuma. Njegova pozicija je dodatno mijenjana na sjednicama Savjeta za primjenu mira održavanim od 1997. do 1999. godine. Obim poslova se širio sa davanja preporuka tijelima vlasti u Bosni i Hercegovini na pitanja imenovanja bosanskohercegovačkih konzula i ambasadora, donošenja propisa o državljanstvu, banci i carinama, pa sve do poznatih *bonskih ovlaštenja* – mogućnosti donošenja domaćih zakona ukoliko ih parlamentarna tijela ne mogu propisati samostalno, kao i pravo smjenjivanja političkih funkcionera. *Bonske ovlasti* su imale za cilj poboljšanje ljudskih prava u zemlji, reformu pravosuđa, povratak izbjeglica, jačanje ekonomije i druga bitna pitanja.²¹

I pored značajnijeg angažmana međunarodnih aktera u stvaranju jednog povoljnog političkog i ustavnog okruženja, u Bosni i Hercegovini još nije moguće postići konsenzus njenih političkih predstavnika o bitnim pitanjima koja se tiču vladavine prava, jednakosti svih njenih građana, a što je jedan od osnovnih postulata svih savremenih demokratskih sistema kao i Evropske unije čijem članstvu Bosna i Hercegovina teži. Brojne nevladine međunarodne organizacije su se bavile i bave se raznim pitanjima bh. svakodnevnice, problemima koje muče njene građane kao i sposobnosti vlasti da na iste adekvatno odgovori. Ovdje se posebno mogu izdvojiti izvještaji *Human Rights Watcha* (HRW) koji na godišnjoj bazi prvenstveno ukazuju na stanje ljudskih prava a potom i ostale prateće pojave. U izvještajnom periodu 2017-2018, kao ključni problem Bosne i Hercegovine izdvaja se nespремnost domaćih političkih aktera da izmjene Ustav i izbornu zakonodavstvo, kako bi se kandidatura za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine omogućila i nacionalnim manjinama: Romima, Jevrejima i drugima, a što je Evropski sud za ljudska prava 2009. u svojoj presudi Sejdić – Finci ocijenio kao grubu diskriminaciju po nacionalnoj osnovi.

Rješavanje ratnih zločina, jedne od bitnih karika procesa rasvjetljavanja ratnih stradanja i međusobnog pomirenja, suočava se sa brojnim poteškoćama, malim brojem pravosnažno okončanih predmeta, uprkos obavezama koje je Bosna i Hercegovina preuzela potpisivanjem *Deklaracije o ratnim zločinima* na

²¹ R. Nešković, *Nedovršena država – politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo 2013, 302-303.

Samitu država zapadnog Balkana 2018. godine. HRW ističe da Bosna i Hercegovina nije podržala inicijativu civilnog društva za osnivanjem posebne komisije za utvrđivanje istine (RECOM) čiji bi primaran zadatak bio da ispituje sve relevantne okolnosti izvršenih ratnih zločina. Na državnom nivou Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u septembru 2020. godine poslije dvije godine zastoja usvojio Revidiranu strategiju rješavanja predmeta ratnih zločina. Njome je predviđeno da niži sudovi u entitetima postupaju u ovakvim slučajevima, ali posebnu pažnju zaslužuje činjenica sve češćeg negiranja ratnih zločina u javnom prostoru bez bilo kakvih zakonskih sankcija.²² Nadalje, zabilježeni su razni oblici međusobnih nacionalnih tenzija, poput napada na bošnjačke povratnike u entitetu Republika Srpska, ograničavanja i zabrane slobode okupljanja, gušenja medijskih sloboda napadima na novinare, te slučajevi govora mržnje prema manjinskim grupama.²³ Ovakvo stanje odrazilo se i na funkcionalnost Bosne i Hercegovine u kontekstu dugoročnih prognoza, pa je tako FSI u svojim procjenama ovu državu svrstao u grupu zemalja sa povećanom opasnošću od stvaranja političke nestabilnosti.²⁴ U izvještaju za 2020. godinu stanje se nije bitno promijenilo.²⁵ HRW je posebice naglasio sporost u rješavanju ključnih političkih pitanja u zemlji, a kao poseban primjer može se navesti problem grada Mostara. Posljednji lokalni izbori u ovom gradu održani su 2008. godine, a bošnjački i hrvatski politički predstavnici se dugo nisu mogli usaglasiti o izbornom procesu. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u novembru 2011. godine utvrdio neustavnost pojedinih odredaba Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i Statuta grada Mostara naredivši Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine kao i mostarskim lokalnim organima njihove izmjene. S obzirom da nije došlo do traženih izmjena, Ustavni sud je 2012. godine samostalno utvrdio nevažnost spornih odredaba zbog čega se izborni proces u Mostaru nije mogao sprovesti 2012. i 2016. godine. U vezi s tim pred Evropskim sudom za ljudska prava (ECHR) pokrenut je postupak po apelaciji Irme Baralije iz Mostara. ECHR je u oktobru 2019. godine donio presudu kojom je utvrđena povreda člana 1 Protokola 12 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, tačnije zabrane diskriminacije, budući da se apelantica žalila na nemogućnost učešća na izborima u dužem vremenskom periodu s obzirom na njeno mjesto prebivališta. ECHR je naredio Bosni i Hercegovini da najkasnije u roku od šest mjeseci od konačnosti ove sudske odluke izmijeni Izborni zakon kako bi se otklonile utvrđene

²² *Bosnia and Herzegovina – Events of 2020*, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/bosnia-and-herzegovina> (preuzeto 12.07.2021).

²³ *Bosnia and Herzegovina – Events of 2018*, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/bosnia-and-herzegovina> (preuzeto 26.05.2021).

²⁴ *Fragile State Index Annual Report*, Fund for Peace, 2019, 7.

²⁵ *Fragile State Index Annual Report*, Fund for Peace, 2020.

povrede.²⁶ Uz posredovanje međunarodne zajednice u postizanju dogovora oko izbornog modela, izbori su održani u decembru 2020. godine.

U stvarnosti je Bosna i Hercegovina *zarobljena država* kojoj će trebati decenije da bi uspjela da se nađe na civilizacijskom ekonomskom, društvenom i političkom putu demokratije, vladavine prava i pravne države.²⁷ Rizici i izazovi u eri globalizacije učinili su sve države ranjivim i međusobno ovisnim. Ne mogu nezavisno da rješavaju probleme, bez međunarodne saradnje i supranacionalne integracije.

Zaključak

U ovom radu je, u kratkim crtama, ukazano na fenomen fragilnih država u savremenoj pravnoj i političkoj nauci. Radi se o slučajevima nemogućnosti obavljanja osnovnih političkih, pravnih i drugih funkcija jedne zemlje zbog dugotrajnih unutrašnjih kriza i podjela, međunarodnih sukoba, građanskih ratova ili etničkih napetosti. Ova pitanja su predmet analize brojnih naučnih organizacija, među kojima se kao najrelevantnija izdvaja *Fund for Peace* koja je izradila indeks fragilnosti zemlje (Fragile State Index) baziran na ekonomskim, socijalnim i političkim pokazateljima čiji zbir govori koliko je neka država zaista stabilna. Navođenjem pojedinih propadajućih država: Somalije, Južnog Sudana, Venecuele i Jemena se može zaključiti da se ova problematika najviše pojavljuje u oblastima Bliskog istoka, Južne Amerike i Afrike, regija koje su svjedočile različitim političkim, vjerskim i drugim sukobima. U istoj ravni je razmatrano i stanje u Bosni i Hercegovini, državi sa specifičnim ustavnopravnim uređenjem i izrazito pluralnom sredinom, što se na političkom planu često održava kroz blokade, opstrukcije u donošenju bitnih odluka čime se postavlja pitanje sposobnosti Bosne i Hercegovine da u takvim uvjetima obavlja, kao država, svoje osnovne zadatke. Može se primjetiti da su prognoze stabilnosti država često okvirne prirode sa određenom dozom nesigurnosti. Politički procesi današnjice često su nepredive prirode te mogu dovesti do novih prilika na terenu što upućuje na zaključak da se radi o jednoj aktuelnoj i dinamičnoj temi koju treba kritički posmatrati i analizirati sa više različitih aspekata.

²⁶ *Predmet Baralija protiv Bosne i Hercegovine (Aplikacija br.30100/18)*, preuzeto sa: http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/BARALIJA%20protiv%20%20BOSNE%20I%20HERCEGOVINE.pdf (12.7.2021).

²⁷ Slaba ili raspadajuća država je država koja je nesposobna da građane zaštiti od raznih oblika nesigurnosti, nasilja i nebezbednosti, država koja nije sposobna ni sebe da zaštiti od pojedinaca i društvenih grupa kojima ona isključivo služi za ostvarenje svojih oligarhijskih kompradorskih interesa. Ta je država - zarobljena država - vidi: Braco Kovačević, *Zarobljena država*, Evropski defnologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka, Banja Luka 2018, 112.

Summary

In this paper, the phenomenon of fragile states in modern legal and political science is briefly pointed out. These are cases of inability to perform the basic political, legal and other functions of a country due to long-lasting internal crises and divisions, international conflicts, civil wars or ethnic tensions. These issues are the subject of analysis by numerous scientific organizations, among which the Fund for Peace stands out as the most relevant, which developed the Fragile State Index based on economic, social and political indicators, the sum of which shows how stable a country really is. Citing some failing states: Somalia, South Sudan, Venezuela and Yemen, it can be concluded that this problem occurs most in the areas of the Middle East, South America and Africa, regions that have witnessed various political, religious and other conflicts. At the same level, the situation in Bosnia and Herzegovina, a country with a specific constitutional order and a highly plural environment, was discussed, which is often maintained politically through blockades, obstructions in making important decisions, which raises the question of Bosnia and Herzegovina's ability to perform in such conditions. , as a state, its basic tasks. It can be observed that the forecasts of state stability are often approximate in nature with a certain amount of uncertainty. Today's political processes are often unpredictable in nature and can lead to new opportunities on the ground, which leads to the conclusion that this is a current and dynamic topic that should be critically observed and analyzed from several different aspects.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Knjige/Books:

1. Braco Kovačević, *Zarobljena država*, Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Banja Luka 2018.
2. Nešković Radomir, *Nedovršena država – politički sistem Bosne i Hercegovine*, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo 2013.
3. Šarčević Edin, *Ustav iz nužde – konsolidacija ustavnog prava Bosne i Hercegovine*, „Rabic“, Sarajevo 2010.

Članci/Articles:

1. Brooks Rosa Ehrenreich, Failed States, or the State as Failure, u: *The University of Chicago Law Review*, volume 72, br. 4, 2005.
2. Gross Jean-Germain, *Failed States in Theoretical, Historical and Policy Perspectives* u: Haupt-Geinz Gerhard, *Control of violence: Historical and international perspectives on violence in modern societies*, Springer Science, 2011.

3. Lazić Vuk, Ograničenja primene koncepta izgradnje države: slučaj Bosne i Hercegovine, *Međunarodni problemi*, br. 2, Beograd 2018.

Internet:

1. *Bosnia and Herzegovina – Events of 2018*, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>.
2. *Bosnia and Herzegovina – Events of 2020*, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/bosnia-and-herzegovina>.
3. *Failed state*, <https://www.britannica.com/topic/failed-state>.
4. *Fragile State Index Annual Report*, Fund for Peace, 2019.
5. *Fragile State Index Annual Report*, Fund for Peace, 2020.
6. Kasapović Mirjana, *Ako je Hrvatska propala država, trebamo li se svi iseliti? Na ljestvici 178 država, od najugroženijih do najstabilnijih, stojimo vrlo dobro*, 2018. <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/ako-je-hrvatska-propala-drzava-trebamo-li-se-svi-iseliti-na-ljestvici-178-drzava-od-najugrozenijih-do-najstabilnijih-stojimo-vrlo-dobro-7830813>.
7. *Predmet Baralija protiv Bosne i Hercegovine (Aplikacija br.30100/18)*, preuzeto sa: http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/BARALIJA%20protiv%20%20BOSNE%20I%20HERCEGOVINE.pdf.
8. *South Sudan: A 'Fragile' Country Ravaged by Famine and War*, <https://www.foreignpolicyjournal.com/2018/03/21/south-sudan-a-fragile-country-ravaged-by-famine-and-war/>.
9. *Venezuela crisis: How the political situation escalated*, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877>.
10. *Yemen Conflict explained in 400 words*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-44466574>.